

Velkommen til valgkampen – klar til kommunalvalg 16. november 2021?

Valgkampen frem mod kommunalvalget den 16. november 2021 er nok egentlig allerede i gang. Men en tidlig (og tidligere) start på kampen om magten i de nye kommunalbestyrelser har både iboende fordele og ulemper. For kandidaterne og for vælgerne, men jo også for de ansatte i administrationen, hvis altså embedsmandsadfærd ikke er helt den samme i hverdag og valgkamp. Derfor bydes der op til en diskussion af, i hvor god tid inden valgdagen man bør gå i valgkampsmodus.

AF ULRIK KJÆR, PROFESSOR, INSTITUT FOR STATSKUNDSKAB, SYDDANSK UNIVERSITET

Den 16. november var der præcis et år til det kommende kommunal- og regionsvalg i 2021, og det kunne være en lejlighed til at spekulere over, hvad vi kan vente os af netop denne valgkamp. Bliver det en mere virtuel valgkamp pga. Coronaen? Kommer nogle af de mange nye partier på stemmesedlen? Bliver det børnehaverne eller ældrecentre, der løber med opmærksomheden? Og bliver det i 2021, at klimaspørgsmålet for alvor rammer dagsordenen også i den lokalpolitiske valgkamp og farver valgkampen grøn? Men hov, vent. Er det egentlig nu, der skal ses fremad mod valgkampen – er den ikke allerede i gang? Der er jo fuld damp på udvælgelsen af spidskandidater ude i de lokale vælgerforeninger, og det har der faktisk været et stykke tid. Helt tilbage i 2019 – og altså før halvdelen af valgperioden var gået – begyndte udpegningen af spidskandidater rundt omkring, og så er valgkampen da om ikke i fulde omdrejninger, så i hvert fald skudt i gang.

Hvornår starter en kommunal valgkamp?

Men hvornår starter en kommunal valgkamp egentlig? Det er faktisk ikke helt så simpelt at svare på. Når vi skal til Folketingsvalg, starter valgkampen, når statsministeren en tre-fire uger inden udskriver valget. Så ved kandidaterne, at der skal føres valgkamp, vælgerne ved, at de skal beslutte sig for en kandidat/et parti, og embedsværket ved, at arbejdsdagen for de fleste bliver lidt anderledes i en periode (der kommer fokus på almindelig drift, og måske bliver der også tid til lidt oprydning og afspadsering). Dette er ikke det samme som, at der ikke foregår valg-

kampsaktiviteter, inden statsministeren ”trykker på valgkampen”, eller at der ikke er folketingsmedlemmer, som i god tid opfører sig, som om valget allerede var udskrevet. Og da valget jo skal komme på et tidspunkt, er det måske ikke helt misforstået at begynde planlægningen tidligt. Ikke mindst ændrede medie billeder har måske betydet, at valgkampe starter tidligere og tidligere og nærmest afløser hinanden, så der hele tiden er valgkamp – det fænomen, som Sidney Blumenthal for fire årtier siden døbte ”permanent campaign”.¹

I kommunerne er der en fast valgperiode, så her kan valgets udskrivelse ikke bruges som startdato. Men man kunne jo sige, at valgkampen starter syv uger inden valgdagen, når kandidatlisterne indleveres. Eller at valgkampen først starter, når valgplakaterne fire lørdage inden valget må hænges op i lygtepælene? Nogle vil nok også hævde, at den starter tidligere, nemlig når folk vender tilbage fra sommerferie, og der er godt tre måneder til kommunalvalget. Eller måske allerede ved nytår, når man går ind i valgåret. Eller – som beskrevet ovenfor – når spidskandidaterne og dermed borgmesterkandidaterne udpeges i de lokale vælgerforeninger. Alle valgkampsaktiviteter starter naturligvis ikke samtidig, og forsøget på at finde ud af, hvornår den kommunale valgkamp starter, kan måske derfor synes lidt akademisk. Men nogle gange kan man faktisk have brug for at vide, om valgkampen er startet – lad os se på et eksempel.

De har svaret i Faaborg-Midtfyn Kommune

I mange kommuner er man rigtigt glade for at få besøg af politikere i de kommunale institutioner såsom daginstitutioner, skoler og

» Helt tilbage i 2019 – og altså før halvdelen af valgperioden var gået – begyndte udpegningen af spidskandidater rundt omkring, og så er valgkampen da om ikke i fulde omdrejninger, så i hvert fald skudt i gang.

¹ Sidney Blumenthal (1980). *The permanent campaign*. Beacon Press.

»» Derfor har man i nogle kommuner indført en "politisk spærretid" for disse besøg – de må ikke foregå i valgkampen.

plejehjem. Men der er også en række kommuner, hvor man synes, det er problematisk, hvis besøgene ligger for tæt på valgene, og hvor man derfor kan have den mistanke, at de politiske kandidater ikke kun er ude efter at få yderligere indsigt i kommunens levering af serviceydelser men også at lade besøget indgå aktivt i deres valgkamp. Det kan være tidskrævende for personalet på den enkelte institution, hvis alle besøgene klumper sig i valgkampen, og noget delikat, hvis der skal siges ja til nogle og ikke andre.

Derfor har man i nogle kommuner indført en "politisk spærretid" for disse besøg – de må ikke foregå i valgkampen. Men hvis man beder politikere og kandidater om at blive væk i valgkampen, må man jo netop også specificere, hvornår der er valgkamp. I Faaborg-Midtfyn Kommunes retningslinjer af 21. marts 2017² fremgår det, at besøg ikke kan finde sted for folketingspolitikere, når der er udskrevet valg, og for kommunalpolitikere og kandidater i de seks sidste måneder før kommunalvalget, dvs. op til valget i 2017 fra den 21. maj 2017. I andre kommuner opererede man med andre spærretider, således var den f.eks. fem måneder i Kalundborg Kommune. Og netop i Kalundborg blev spærretiden indbragt for Ankestyrelsen, som i 2018 erklærede, at "der [kan] imidlertid ikke fastsættes regler, der afskærer kommunalbestyrelsesmedlemmer fra at besøge kommunens institutioner som led i deres hverv i en periode op et valg".³ Derfor er der i Faaborg-Midtfyn ikke i forbindelse med 2021-valget nogen spærretid, og dermed er der denne gang ikke et officielt kommunalt udmeldt starttidspunkt for valgkampen.

Det interessante er i denne sammenhæng ikke, om der skal være en politisk spærretid (om end det også er et spændende spørgsmål), men 1) at man flere steder mener, valgkampen starter allerede i foråret, og 2), at man skelner mellem hverdag og valgkamp er forskellige. Men hvad er forskellen på hverdags- og valgkampsmodus?

Forskellen på hverdag og valgkamp

Man kan forestille sig, at i hvert fald tre relationer potentielt set kan påvirkes af, om man er i hverdags- eller valgkampsmodus, nemlig relationen mellem kommunalpolitikere og administrationen, relationen mellem kandidaterne og vælgerne samt relationen kommunalpolitikere imellem.

Relationen mellem kommunalpolitikere og administrationen påvirkes formelt set ikke af, om man er i gang med en valgkamp, eller om man er i hverdagsgænge – administrationen tænkes i begge situationer at arbejde behårdt for at supportere kommunalbestyrelse og udvalg og få beslutninger truffet i disse fora ført ud i livet. Men i praksis vil der måske nok alligevel kunne observeres en vis ændring. Der er jo eksempelvis også en borgmester, og administrationen servicerer også i nogle situationer specifikt borgmesteren, ligesom de menige kommunalpolitikeres adgang til og træk på administrationen går igennem borgmesteren. I hverdagen er opfattelsen vel ofte, at borgmesteren i mange sammenhænge er kommunen, og derfor gælder det, at hjælper man borgmesteren, hjælper man kommunen. Men i en valgkamp kan man jo også ved at hjælpe borgmesteren netop hjælpe borgmesteren med at generobre posten. Så i en valgkamp kan der være en særlig opmærksomhed omkring, hvor de ansattes loyalitet ligger (fra den enkelte ansatte men også fra vælgere, fra medier og fra oppositionspolitikere). Hvem får information først? Hvilke faglige ideer og muligheder indstilles til det politiske niveau? Hvem får lov til at besøge en given kommunal institution, og hvem var der desværre ikke plads i kalenderen til? Administrationen tjener hele kommunalbestyrelsen, men måske skal der i valgkampen bruges flere ressourcer på at erindre sig om dette.

Relationen mellem kommunalpolitikere (og kandidaterne) kan også tænkes at være forskellig fra hverdag til valgkamp. I hverdagen vil en stor gruppe af vælgere – på godt og

»» Men i en valgkamp kan man jo også ved at hjælpe borgmesteren netop hjælpe borgmesteren med at generobre posten. Så i en valgkamp kan der være en særlig opmærksomhed omkring, hvor de ansattes loyalitet ligger.

² Se https://www.fmk.dk/moeder/aaben/Kommunalbestyrelsen_2017/2017/08-05-2017/Åben%20dagsorden/Bilag/Punkt_113_Bilag_2.pdf.

³ Se <https://ast.dk/filer/tilsynet/nyhedsbreve-2018/nyhedsbrev-for-november-2018/besog-pa-kommunale-institutioner.pdf>.

ondt – blive set i et andet lys af politikerne end i valgkampen. I hverdagsmodus vil mange kommunalpolitikere nok tænke, at de leverer på det, de ved valget blev givet mandat til. De *har* opfattet, hvad vælgerne vil have – nu skal der arbejdes med realiseringen. I valgkampen er vælgerne ikke på denne vis kun i baghovedet på politikerne men helt fremme i bevidstheden. Der skal lyttes, og der skal loves. Man skal skyde sig ind på vælgerens præferencer, og måske gemme ”den svære samtale” om, hvordan pengene skal passe i budgettet, til efter krydserne er sat.

Og så er der relationen kommunalpolitikere imellem. I den kommunalpolitiske hverdag ser mange en stor værdi i, at kommunalpolitikere ”trækker i arbejdstøjet” og får det ”samarbejdende folkestyre” til at fungere. Der skal findes løsninger, og ofte indebærer dette kompromiser. I valgkampe er det ofte anderledes – det kan godt være, at man ikke ligefrem går fra freds- til krigstid, men så da i hvert fald fra konsensus til konflikt. En valgkamp handler jo ikke mindst om at påvise forskelle og udstille uenighed, så vælgerne kan differentiere og stemme på den politiske retning, de foretrækker for de kommende fire års beslutninger. I valgkampensmodus skal kommunalpolitikere tydeliggøre deres egne positioner, og hvad det er, netop de vil anderledes i forhold til de andre kandidater og partier. Og det er ikke noget, der øger samarbejdsvilligheden og beslutningsdygtigheden. Svære og vanskelige beslutninger skydes måske fra tid til anden, til ”vi kommer på den anden side af valget”. Dette kan tolkes, som at politikerne er bange for at træffe upopulære beslutninger lige inden mødet med vælgerne, men det kan også tolkes som, at man i valgkampe simpelthen bare ikke evner sig til at finde løsninger og lave kompromiser.

Hvor lang skal valgkampen så være?

Nogle holder af hverdagen, og andre holder af valgkampen. Og begge perioder har sine kvaliteter. I hverdagen kan administrationen arbejde fagligt for kommunen uden at skulle frygte konstant at få sine handlinger tolket igennem et partipolitisk prisme – i valgkampen skærpes opmærksomheden på, at man netop skal tjene kommunalbestyrelsen, og at dens flertal kan skifte. I hverdagen kan kommunalpolitikere have tid til at vise vælgerne, at en langsigtet indsats virker – i valgkampen bliver politikerne mindet om, at det i sidste ende er vælgerens holdninger, der har primat. Og i hverdagen er der mulighed for at få det samarbejdende folkestyre til at fun-

gere og de ofte nødvendige kompromiser indgået – i valgkampe tvinges politikerne til at formulere løsningsforslag, og vælgerne får mulighed for at se de politiske forskelle på politikerne.

Men spørgsmålet er, hvordan balancen mellem hverdags- og valgkampensmodus så skal være? Det er nok de færreste, der vil ønske, at valgkampen gøres permanent, og at den kommunalpolitiske hverdag aflyses. Men man kan jo godt diskutere, om den kommunale valgkamp skal starte tidligere eller senere, end den plejer. Og måske er valgkampene ved at blive længere end tidligere. Hvis man går nogle årtier tilbage, ville man så have set udmeldinger om, at en kommunes administration går i valgkampensmodus et halvt år inden valget? Eller at mange spidskandidater udpeges flere år i forvejen? Det virker, som om de kommunale valgkampe i hvert fald ikke bliver kortere, og det kunne derfor godt være, at tiden er inde til at diskutere, hvor lange valgkampe man vil have. I 2012 udgav amerikanerne Amy Gutman og Dennis Thompson en bog om politiske kompromiser og vigtigheden af at have en periode mellem valgene, hvor politikerne regerede fremfor at føre valgkamp.⁴ De så en egentlig modstilling mellem den permanente valgkamp og så muligheden for løbende at finde politiske løsninger gennem kompromiser og få truffet beslutninger. Man kan have forskellige holdninger til, hvor godt det er med kompromiser i politik, og hvor brede disse kan være, men den holdning kan man jo så netop tage med sig ind i diskussionen af, hvor lang en kommunal valgkamp skal være.

Afslutningsvis (*on a personal note*, som det vist hedder): Når jeg selv op til et kommunalvalg bevæger mig rundt i det politiske landskab, plejer jeg altid at slutte med at ønske folk ”god valgkamp”. Ikke fordi jeg egentlig ønsker den eller de kandidater, jeg snakker med, held og lykke – når jeg er på arbejde, er jeg jo lidt ligeglad med, hvem der vinder. Men jeg ønsker, at valgkampen som sådan bliver god – en valgkamp er livsvigtig for det lokale repræsentative demokrati, da den er med til at sikre sammenhæng mellem borgernes ønsker og den førte politik. I denne artikel vil jeg dog nøjes med at håbe på en god valgkamp frem mod kommunalvalget den 16. november 2021 – jeg vil ikke skrive det. For vi skal jo alle være opmærksomme på, hvornår vi selv er med til at puste til valgkampensstemningen og valgkampens starttidspunkt.

» **Det virker, som om de kommunale valgkampe i hvert fald ikke bliver kortere, og det kunne derfor godt være, at tiden er inde til at diskutere, hvor lange valgkampe man vil have.**

⁴ Amy Gutman & Dennis Thompson (2012). *The Spirit of Compromise*. Princeton University Press.